

CENGİZ HAN

Harold Lamb

Tutku Yayınevi

Harold Albert Lamb (1892-1962)

Amerikalı tarihçi ve yazar, New York'ta, gözleri ve kulakları kusurlu olarak doğdu. Bu durumda ve konuşmasında da bozukluk olarak büyüdü. Kendi anlatımıyla; "yaklaşık yirmi yıl boyunca insanlarla bir araya gelmek onun için sıkıntılıydı ve ilerleyen zamanlarda da, her ne kadar çocukluğundaki noksanları düzelmiş, sağlığına kavuşmuş olsa da, şehirlerde ve kalabalık yerlerde kendisini rahat hissetmiyordu." Böylece boş zamanlarını büyük babasının kütüphanesinde geçirmeye başladı.

Yüksek öğrenimini, Asya tarihine ilgisinin başladığı yer olan Columbia Üniversitesi'nde tamamladı.

1914'ten itibaren çeşitli gazetelerde çalıştı. Bu sırada hikâyeleri A. Sullivan Hoffman'ın editörlüğünde Adventure tarafından basıldı. 1927'de Cengiz Han'ın biyografisini kaleme aldı. Bundan sonra da hayata gözlerini kapadığı 1962 yılına dek çeşitli düz yazılar, biyografiler ve tarihler yazarak başarılarını sürdürdü.

Lamb; Fransızca, Latince, Farsça ve biraz Arapça, Türkçe Ukraynaca'nın da aralarında olduğu çok sayıda dil biliyordu. Asya'ya seyahatlerde bulunmuş ve hakkında yazdığı yerlerin pek çoğunu bizzat ziyaret etmişti.

O, "bir adam istediği yere gidebiliyor, en sevdiği konularda yazabiliyor ve diğer insanların onları okumaktan zevk aldığını biliyorsa, hayat her şeye rağmen güzeldir" demiştir...

İÇİNDEKİLER

BAŞLANGIÇ	7
ESRAR	7
1.ÇÖL	14
2.HAYAT İÇİN MÜCADELE	21
3.CENK ARABALARI İLE SAVAŞ	30
4.TEMUÇİN VE SELLER	37
5.GUPTA ÜZERİNDE BAYRAK DALGALANINCA	47
6.JEAN LE PRETRE ÖLÜYOR	55
7.YASA	63
8.KATAY	72
9.ALTIN İMPARATOR	81
10.MOĞOLLARIN DÖNÜŞÜ	89
11.KARAKURUM	95
12.İSLÂM'IN KILICI	103
13.BATIYA YÜRÜYÜŞ	111
14.İLK SEFER	118
15.BUHARA	125
16.ORHUNLAR	134
17.CENGİZ HAN AVA GİDİYOR	141
18.TULU'NUN ALTIN TAHTI	148
19.MOĞOLLAR YOLLAR AÇIYORLAR	155
20.ENDÜS SAVAŞI	164

21.KAHRAMANLAR DİVANI	172
22.ESERİN TAÇLANMASI	176
SON	182
EK-1 KATLIAMLAR	192
EK-2 PRESTER JOHN	195
EK-3 CENGİZ YASASI	197
EK-4 MOĞOL ORDUSUNUN SAYISAL KUVVETİ	201
EK-5 MOĞOLLARIN İSTİLA PLANI	204
EK-6 MOĞOLLAR VE TOP BARUTU	207
EK-7 BÜYÜCÜLER VE HAÇ	210
EK-8 ORTA AVRUPAYA KARŞI SUBOTAY BAHADIR	212
EK-9 AVRUPALILARIN MOĞOLLAR HAKKINDA DÜŞÜNDÜKLERİ	218
EK-10 MOĞOLLARLA AVRUPALI HÜKÜMDARLAR ARASINDA HABERLEŞMELER	221
EK-11 CENGİZ HAN'IN MEZARI	224
EK-12 KATAYLI ALİM YE LİU CHUTSAİ	226
EK-13 ÖGEDAY VE SERVETİ	229
EK-14 GÖÇEBELERİN SON TÖRENİ.....	233
EK-15 CENGİZ HAN'IN TORUNU KUTSAL TOPRAKLARDA	245
KAYNAKÇA	247

BAŞLANGIÇ

ESRAR

Yedi yüz sene var ki, bir adam neredeyse bütün yeryüzünü zapt etti. Dünyanın yarısına hâkim oldu ve insanlığa, kendisinden sonra birçok nesiller boyunca devam edecek olan bir korku saldı.

Hayatı boyunca birçok lakaplar aldı. Ona, “Büyük Katil” dediler, “Tanrı’nın Bir Cezası” dediler, “Mükemmel Savaşçı” dediler, “Taçların ve Tahtların Hâkimi” dediler.

Fakat onu en çok “Cengiz Han” adıyla tanırız. Kavimlere hükümdar olmuş birçoklarının aksine, bu adam, bütün lakaplarına lâayık olduğunu gösterdi.

Bize, yani medenî insana, büyük adamlar listesini, “Makedonyalı İskender’le başlar, Sezarlardan geçer ve Napoléon’da biter,” diye öğrettiler. Oysa Cengiz Han, Avrupa sahnesinin tanınmış aktörlerinden daha da abideleşmiş bir fatihtir.

Gerçekten de bu adam için sıradan ölçüleri kullanmak zordur. Ordusuyla yürüdüğü zaman, kilometreler yerine ülkeler istilâ ederdi. Yolunun üzerindeki şehirler genellikle yerle bir olur ve nehirler, yataklarından çevrilirdi. Çöller kaçanlar ve ölenlerle dolar ve o geçtikten sonra, bir zamanlar çok kalabalık olan yerlerde kurtlar ve kargalar, tek canlı yaratıklar olarak kalırlardı.

İnsan hayatının bu imhası, son Avrupa savaşının hatıralarıyla zenginleşmiş olmasına rağmen, zamanımızın hayal gücünü hayrete düşürmekten geri kalmaz. Gobi Çölünden çıkan bu göçebe reisi, Cengiz Han, yeryüzünün medenî milletlerine savaş ilân etti ve onlara galip geldi.

Meydana gelen etkiyi anlamak için, on üçüncü yüzyıla dönmemiz gerekir. Müslümanlar bu dünya işlerinin, doğaüstü bir müdahale olmadığı takdirde, böyle bir karmaşaya uğrayamayacağına inanmaktaydılar.

*“Onlar için dünyanın sonunun yaklaştığı çok açıktı. Bir taraftan Hıristiyanların, bir taraftan Moğolların istilâları arasında parçalanmış olan Müslümanlar, hiç bir zaman böyle bir hâlde kalmamışlardı.”*Vakanüvis, işte böyle demektedir.

Cengiz Han'ın ölümünden birkaç sene sonra, korku ve dehşet, bütün Hıristiyanlığı kapladı. Bu sırada, korkunç Moğol süvarileri, Doğu Avrupa içlerinde at koşturmaya başladılar. Polonyalı Bolesnas ile Macar Bela, savaş meydanlarından kaçıyorlardı. Silezya Dükü Henry, Rusyalı Grandük Georges'in akibetine uğrayarak, Moğol okları altında ölüyor ve iyi kalpli Kraliçe Blanche de Castille, Saint Louis'ye “Neredesin?” diye haykırıyordu. Soğukkanlı Germenyalı II. Frederik, Britanyalı III. Henry'ye gönderdiği mektupta, Tatar istilâsının, günahlarından dolayı Hıristiyanlık üzerine gönderilmiş ilâhî bir cezadan başka bir şey olmadığını yazıyor ve “Tatarlar, altın ineğe taptıkları için putperestliklerinin cezası olarak Asya steplerine kovulan İsrail'in

kaybolmuş on kabilesinin soyundan başka bir şey olamazlar.” diye ekliyordu.

Aziz Roger Bacon, Moğolların son ve müthiş hasadı yapmaya gelen, Hıristiyanlık karşıtlığının askerleri olduğu fikrini ifade ediyordu. Bu itikat, hatalı olarak Aziz Jerom’a atfedilen garip bir kehanetle de kuvvet buluyordu.

Bu kehanet, Hıristiyan karşıtlığı zamanında, Türk ırkına mensup, ne şarap, ne tuz, ne buğday kullanmayan bir halkın, Asya dağları ötesinden, Gog ve Magog diyarından çıkacağını ve dünyaya dehşet salacağını haber veriyordu.

Papa bile Moğol dalgasını durdurmak için alınacak tedbirleri aramak üzere Lyon Piskoposunu yanına çağırdı ve cesur muhterem Jean de Plan, Papalık Makamının temsilcisi olarak Moğollara gönderildi. Çünkü Moğollardan, Tanrı’nın kilisesine çok yakın zamanda ve çok katı bir tehlikenin gelmesinden endişe ediliyordu. Moğolların hışmından kurtulmak için kiliselerde dualar edildi.

Eğer bütün tarihi tahrip, imha ve insanlığın ilerlemesini duraklatmasından ibaret olsaydı, Cengiz Han amaçsız ve serserice dolaşan, korkunç bir maceraperest, ikinci bir Attila veya Alaric’den başka bir şey olmazdı. Fakat afet, aynı zamanda mü-kemmel bir savaşçı, taçların ve tahtların hâkimiydi.

İşte bu noktadadır ki; Cengiz Han’ı kuşatan esrar perdesiyle karşılaşılıyor. Bir göçebe, bir avcı ve bir sürü bekçisi, askerî nitelikte üç imparatorluğun ordularının üstüne çıktı. Bir tek şehir görmemiş, yazının cahili bir barbar, elli millet için bir kanun kitabı düzenledi.

Askerî deha bakımından Napoléon, bütün Avrupalılar arasında en parlak karakter gibi gözükür. Fakat bir orduyu Mısır’da terk ettiğini, başka bir ordunun enkazını Rusya’nın karları içinde

bıraktığını ve nihayet gururunun kendisini Waterloo hezimetine sürüklediğini unutmak mümkün değildir. İmparatorluğu yıkıldı, kanunnamesi imha edildi ve oğlu, ölümünden önce, mirasından mahrum edildi. Bütün bu gösterişli hikâyeye, tiyatro kokmakta ve Napoléon, bir aktör hissi vermektedir.

Cengiz Han ayarında dâhi bir fatih bulabilmek için, gözlerimizi Makedonyalı İskender'e, bu muzaffer gence çevirmek mecburiyetindeyiz. Askerleriyle doğan güneşe doğru yürüyen ve kendisiyle beraber Yunan medeniyetinin nimetlerini götüren genç kumandan, İskender! Her ikisi de zafer ortasında öldüler ve isimleri, kendilerinden sonra bile, Asya efsanelerinin içinde yaşamaya devam ediyor.

Fakat ölümlerinden sonra eserleri büyük oranda dağıldı. İskender'in generalleri, nihayet oğlunun kaçmaya mecbur kaldığı krallıklar için kendi aralarında kavgaya tutuştular. Cengiz Han ise Ermenistan'dan Kore'ye, Tibet'ten Volga'ya kadar, nüfuzunu öyle mutlak bir surette sağlamıştı ki, oğlu hiç bir itirazla karşılaşmadan onun mirasına sahip çıktı ve torunu Kubilay Han da dünyanın yarısını idare etti.

Bir barbarın, sihir gibi, hiçlikten ortaya çıkardığı bu imparatorluk, tarihçilerin yoğun ilgisini çekti. İngiltere'de ilim adamları tarafından hazırlanan o devrin genel tarihine ilişkin bir eserde, bunun açıklaması bulunmayan bir hadise olduğu kaydedilmiştir. Saygın bir âlim, "Cengiz Han'ın, Shakspeare'in dehası gibi izah edilmesi imkânsız olağanüstü şahsiyeti" karşısında hayret içinde kaldığını belirtmiştir.

Aslında birçok hâl ve durum, Cengiz Han'ın şahsiyetinin gözümüzden kaçmasında etkin olmuştur. Öncelikle, Moğollar yazıyı bilmezler, buna önem de vermezlerdi. Sonuç olarak o zamanın olayları, Uygurların, Çinlilerin ve Acemlerin dağılık el

yazmalarında mevcuttur. Moğol Sanang Setzen'in¹ yazıları da ancak son zamanlarda iyi bir surette tercüme edilmiştir. Bu bakımdan, büyük Moğol'un en iyi vakanüvisleri, düşmanlarıydı. Kendisi hakkında bir fikir yürütüleceği zaman bu noktayı özellikle göz önünde tutmak gerekir. Bu adamlar yabancı bir ırktandırlar. Ayrıca tıpkı 13. yüzyılın Avrupalıları gibi, dünyanın kendi memleketleri dışındaki kısmına ait bilgileri de gayet bulanıktı.

Bunlar, Moğollar'ın birdenbire karanlıklardan çıktığını görüyorlar, Moğol kalabalığının korkunç vuruşlarını hissediyorlar ve bu topluluğun, başka meçhul memleketlere giderken kendi üzerlerinden geçtiğini gözlemliyorlardı.

Bir Müslüman, Moğollara ait hatıratını şu birkaç kelimeyle, hazin bir şekilde betimliyor: "Geldiler, yıktılar, öldürdüler... Yağmaladılar ve gittiler!"

Bu çeşitli kaynakları okumak ve kıyaslamak zor olmuştur. Bunu yapmayı başaran Doğu âlimleri, doğal olarak, yalnız Moğol fetih hareketinin siyasî ayrıntılarına işaret etmekle yetinmişlerdir.

Bunlar bize Cengiz Han'ı barbar kudretin bir tür temsilcisi, bozulmuş medeniyetleri mahvetmek üzere zaman zaman çölden çıkan bir bela gibi sunarlar.

Sanang Setzen'in yazıları da esrarı aydınlatmaya yardım etmez. Bu yazılar yalnız Cengiz Han'ın ilâhî soydan bir "Bogdo"² olduğunu söyler. Bize bir sır yerine bir mucize sunar. Avrupa'nın orta zaman tarihleri, gördüğümüz gibi, Moğollara verilmiş ve onarın eliyle Avrupa üzerine yöneltilmiş bir tür şeytanî güce inanmışlardır. Cengiz Han ve adamları nihayetinde kendileri için uzak istilâcılardan başka bir şey olmayan çağdaş tarihçilerin

¹ Moğol vakanüvis – ozan.

² *Sutu Bodgo Cengiz Han*, yani Tanrısal Cengiz Han.

dahi, 13. yüzyılın hurafelerini yansıtmaya devam etmesi, oldukça sıkıcı bir durumdur.

Cengiz Han'ı kuşatan esrar üzerine biraz ışık tutmak için basit bir yol izlenebilir. Bu yol da şudur: Zamanın akrebini yedi asır geriye almak, Cengiz Han'a zamanının vakanüvisleri tarafından gösterildiği gibi bakmak. Yani "mucizeye," "timsale" değil, fakat o insanın "bizzat kendisine" bakmak...

Bundan dolayı biz, Moğolların ırk olarak meydana getirdikleri siyasî eserle değil, fakat meçhul bir kabileyi, Moğolları, cihanın hâkimleri seviyesine yükselten adamla ilgileneceğiz.

Bu adam hakkında tam bir fikir edinebilmek için, onu gerçekten kendi halkı arasına ve yedi yüz sene önceki yeryüzü üzerine götürmek gerekmektedir. Onu çağdaş medeniyet ölçütleri içinde değerlendiremeyiz. Zihnimizde onu, sürüleri sevk eden atlı göçebelerle avcılarının yaşadığı, çorak bir memleketin dekoru içinde düşünmeliyiz.

Öyle bir memleket ki, insanları hayvan derileriyle örtünür, süt ve etle beslenir, soğuğa ve rutubete karşı kendilerini korumak için vücutlarını yağa bularlar. Öyle insanlar ki, açlıktan veya soğuktan ölmeye, ya da bir düşmanın darbeleri altında can vermeye çok az önem verirler. Bu memlekete giren ilk Avrupalı, Plano Carpini diyor ki:

"Burada ne şehir, ne belde değil, sadece bir santimetrekarelik verimli yerleri olmayan kum çölleri vardır. Yalnız nehirlerin suladığı yerler hariç... Fakat nehirler de enderdir... Bu memlekette hemen hemen hiç ağaç yoktur. Buna karşılık otlak olarak kullanılmaya uygun arazisi var. Hatta imparatorun, prenslerin ve diğerlerinin, ısınmak ve yemeklerini pişirmek için, gübre ve inek tezeğinden başka bir şeyleri yoktur. Zamanına göre, hatta yaz ortasında bile, iklim çok serttir. Korkunç boralar

kopar, gök gürültüleri ve şimşekler birçok insanı öldürür ve hatta bu mevsimde bile kar yağar ve öyle soğuk rüzgâr fırtınaları çıkar ki, at üzerinde güçlkle durulur. Bu fırtınalardan birinde kendimizi attan yere atmaya mecbur kaldık ve toz dumandan bir şey göremez olduk. Sıklıkla dolu sağanakları çıkar ve müthiş bir soğuşun izlediği ani, insanı güçsüz bırakan sıcaklar olur.”

İşte Gobi Çölü, Zodyak takviminde “domuz yılı” diye anılan milâdın 1162 senesi böyleydi.

1. ÇÖL

Gobi'de hayata çok önem verilmezdi. Rüzgârın süpürdüğü, bulutlara kadar uzanan yüksek yaylalar... Güney taraflarına giden göçmen kuşların ziyaret ettiği, kenarı sazlıklı göller... Bu geniş alanın bütün şeytanları tarafından ziyaret edilen heybetli Baykal Gölü... Kış ortalarının aydınlık gecelerinde, ufkun üzerinde alçalan, yükselen kutup yıldızının ışığı!

Aşağı Gobi'nin bu köşesinde, çocuklar, zahmet ve sıkıntıya karşı yalnız katılmış değil, ta doğumlarından itibaren buna adanmışlardı: Ana sütünden keçi sütüne geçer geçmez, çocukları artık kendi kendilerine yetebilir kabiliyette kabul ediyorlardı. Aile çadırlarında, ateşe en yakın yerler, olgun, yaşlı savaşçılara ve misafirlere ayrılırdı.

Bazı zamanlar, kadınlar sol tarafa oturabilirlerdi. Fakat arada bir mesafe kalması gerekmekteydi. Kız veya erkek çocuklara gelince, bunlar nereyi bulurlarsa oraya otururlardı. Yemekte de aynı durum söz konusuydu. Baharda, keçiler ve inekler bol süt vermeye başlayınca, her şey yolunda giderdi. Koyunlar semizler, av daha bol olur ve kabilenin avcıları tilki, sansar gibi kürklü,

zarif hayvanlar yerine bir ayı, bir geyik getirirlerdi. Her şey kazana atılır, her şey yenirdi.

Önce güçlü, kuvvetli erkekler yemeği alırlar, sonra yaşlılarla kadınlar tencereyi önlerine çekerler, çocuklar da kemiklerle sınırları birbirlerinden kapmak için yarışırldı.

Kışın hayvanlar zayıf olunca, çocuklar beslenemezdi. Süt yalnız kıymız hâlinde mevcuttu. Kıymız, tulumlara doldurulan, dövülen ve suyu çektirilen süttür. Bu besleyici gıda - eğer dilenip biraz ele geçirebilirlerse - üç dört yaşındaki çocuklar için biraz baş döndürücüydü. Et olmayınca kaynamış mercimek, açlığı bastırmaya hizmet ederdi.

Kış sonu, gençler için özellikle ıstıraplı bir zamandı. Sürüyü zayıf düşürmemek için artık hayvan öldürülemezdi. Bu sırada savaşçılar, başka bir kabilenin yedeklerindeki yiyeceklerini yağma etmeyi, hayvanlarını ve atlarını alıp götürmeyi alışkanlık edinmişlerdi. Karşı koyma, Cengiz Han'ın miras aldığı ilk huy oldu.

Asıl ismi Temuçin'di (Temuçin, en ince çelik demekti). Doğduğu zaman babası orada değildi. Kabilenin Temuçin isimli bir düşmanına karşı bir yağma seferini idare ediyordu. Gerek çadırdaki, gerek savaş meydanında, her şey yolunda gitti. Düşman esir edildi ve baba döndüğü zaman, oğluna esirin adını verdi.

Yeri, yontulmuş çubuklardan oluşan bir düzen üzerine serilmiş yün bir çadırdı. Çadırın tepesinde dumanın çıkması için bir mahreç vardı. Kireçle sıvanmış ve resimlerle süslenmişti. "Yurt" ismi verilen bu acayip çadır, on iki öküzün çektiği bir araba üzerine oturtulmuş, çayırlar arasında serseri gibi dolaşıyordu. Pratikti, çünkü kubbeyi andıran şekli, rüzgârın etkisini kesiyor ve gerektiğinde sökülebiliyordu. Reislerin - Temuçin'in babası da reisti - karılarının hepsinin ayrı ayrı, süslü çadırları vardı. Ço-

cukları bu çadırlarda yaşarlardı. Kızların görevi “Yurt”a bakmak ve dumanın çıktığı mahrecin altında, ocak taşında, ateş yakmaktı. Kabile yer değiştirirken, Temuçin’in kız kardeşlerinden biri, arabanın tahta zemini üzerinde, giriş kapısı önünde ayağa kalkarak öküzleri sürer ve bir arabanın boyunduruğu diğerinin arkasına bağlı, genellikle bir tek ağaca, en küçük bir tümseğe rastlanmayan dümdüz çayırlardan böylece gıcırdayarak, yuvarlanarak giderlerdi.

Ailenin hazineleri yurtta muhafaza edilirdi: Hiç şüphesiz kervanlardan alınmış Buhara ve Kabil halıları, kadın mücevherleriyle dolu sandıklar, herhangi bir usta Arap tacirinden satın alınmış ipekli elbiseler, işlenmiş gümüş ve daha değerli eşya olarak duvarlara asılı silahlar, Türklerin kısa hançerleri, mızraklar, fildişi ve bambu ağacından çeşitli uzunluk ve ağırlıkta oklar ve cilalanmış, parlatılmış tabaklanmış deriden bir kaç kalkan... Silahlar da, ya yağmada elde edilmiş veya satın alınmıştı ve savaşın tesadüflerine bağlı olarak, elden ele geçiyordu.

Temuçin’in (gelecekte Cengiz Han) çeşitli görevleri vardı. Kabile yaylaklardan kışlaklara geçeceği zaman, aile çocukları, derelerde balık tutmakla yükümlüydü. At sürüleri onların sorumluluğuna verilirdi. Kaybolan atların peşinden koşmaya ve yeni otlakları aramaya mecburlardı. Yağmacıların geldiklerini görmek için, ufku gözlerler ve çoğu geceyi, ateşsiz, karda geçirirlerdi. Arka arkaya birkaç gün at üzerinde kalmayı, üç dört gün pişmiş yemekten ve hatta her tür gıdadan yoksun olmayı öğrenmek zorundaydılar.

Koyun veya at eti bol olunca, yoksunluk günlerini düşünerek inanılmaz miktarda gıda biriktirirler, kaybolan zamanı telâfi etmeye çalışırlardı.

Eğlence olarak çayır üzerinde 20 kilometre gitmek ve sonra dönmekten ibaret at koşuları ve neşe içinde birbirlerinin kemiklerini kırdıkları pehlivan güreşleri yaparlardı.

Temuçin, gerek fiziksel kuvveti, gerekse zekâ ve kabiliyetleriyle kendini göstermekteydi. Kuru ve zayıf olmasına rağmen pehlivanların başı oldu. Ok atmakta dikkate değer bir ustalığa sahipti. “Okçu” lakabını alan kardeşi Kasar’ın ustalık derecesine ulaşmış olmamasına rağmen, Kasar, Temuçin’den korkmaktaydı.

Kasar ve Temuçin, üvey kardeşlerine karşı ittifak yaptılar ve Temuçin’e atfedilen ilk olay, bir balığı çalmış olan üvey kardeşlerinden birini öldürmesi oldu. Öyle anlaşılıyor ki, merhamet, bu genç göçebeler arasında pek değer verilmeyen bir şeydi; aksine intikam ise, bir yükümlülük olarak yerine getirilmeliydi.

Temuçin, bu çocuk kavgalarından daha ağır kinlerle tanıştı. Annesi Ulun çok güzeldi ve gelin olarak kocasının çadırına giderken, Temuçin’in babası tarafından komşu bir kabileden kaçırılmıştı. Ulun, aynı zamanda akıllı ve kuvvetliydi. Bir süre ağladıktan sonra, içinde bulunduğu durumdan en iyi şekilde yararlanma yoluna gitti. Fakat Yurt’ta herkes, onun kabilesinin adamlarının er geç intikam almaya geleceğini biliyordu.

Geceleri Temuçin parlak tezek ışığının yanı başında saz şairlerinin anlattığı hikâyeleri dinlerdi. Bu ihtiyarlar çadır çadır gezerler, bir ellerinde telli sazlar, tekdüze bir sesle, ataların ve kabile kahramanlarının hikâyelerini dile getirirlerdi.

Temuçin, kuvvetinin ve reislik hakkının bilincindeydi. Kırk bin çadır hâkimi Yakaların veya büyük Moğolların Han’ı, Bahadır Yesügey’in ilk oğlu değil miydi?

Saz şairlerinin masalları, ona meşhur bir ırktan, Börçiginler’den, çakır gözlü adamlardan geldiğini öğretiyordu. Katay İm-

paratoru'nun sakalını çektiği için zehirleterek öldürülen atası Kabul Han'ın macerasını dinliyordu. Babasının kan kardeşinin Gobi göçebelerinin en kuvvetlisi olan Kerait kabilesinden Toğrul Han olduğunu öğreniyordu. Bu Toğrul Han'dır ki, Avrupa'da "Prester John" efsanesinin³ doğmasına sebep olmuştur... Fakat o zamanlar Temuçin'in ufku, kabilesinin otlaklarıyla sınırlıydı...

"Katay'ın yüzde biri kadar bile değiliz." Akıllı bir müşavir, çocuklara böyle diyordu. "Ve buna rağmen Katay'la boy ölçüşebiliyorsak sebebi şudur ki, hepimiz göçebeyiz, bütün varlığımızı beraberimizde götürüyoruz ve askerî eğitimlerimiz tam... İmkân olursa, yağma yaparız. Aksi hâlde, kendimizi gizleriz. Eğer eski âdetlerimizi değiştirmeye ve şehirler kurmaya başlarsak, bundan hiçbir fayda göremeyiz. Aslında tapınaklar ve mabetler karakteri yumuşatır ve yalnız kuvvetli olanlarla savaşçılardır ki, dünyaya hâkim olurlar."⁴

Genç çoban çömezlik devresini bitirince, Yesügey'in yanında at koşturmasına izin verildi. Tanıkların belirttiğine göre, Temuçin gösterişli bir adamdı, fakat çizgilerinin güzelliğinden çok, vücudunun kuvveti ve sade, açık hâliyle, tavrıyla dikkati çekmekteydi. Öyle anlaşılıyor ki uzun boylu, geniş omuzlu ve sarımsı esmer, soluk benizliydi... Geriye doğru bir alnın altında, gözleri birbirinden çok ayrıktı ve dikine bakıyordu.

Gözlerinin rengi yeşil veya yeşilimsi mavi, göz bebekleri ise simsiyahtı. Koyu kızıla çalan uzun saçları, örgüler hâlinde arkasına düşüyordu. Az ve ancak ne söyleyeceğini iyice düşündük-

³ Bu ad Avrupa kökenlidir. O zamanlar İç Asya'da hakim bulunan Prester John ya da Presbyter Johannes adlı Hristiyan bir imparatora ilişkin çok fazla rivayet mevcuttu. Marco Polo ve ardılları Tuğrul'u efsanevî Rahip John ile özdeşleştirdiler.

⁴ Moğolların Çinlilerle tamamen aynı ırktan olmadığı, Ural-Altay kanı da taşıdıkları unutulmamalıdır. Bunlar yukarı Asya'nın göçbeleridirler.